

ДОН КІХОТ АРХЕОЛОГІЇ КРИВОРІЗЬЖЯ

(до 70-річчя від дня народження Олександра Олександровича Мельника)

Українська археологія багата на яскраві й непересічні особистості, що невтомно виорюють її неозору ниву, наповнюючи експозиції музеїв безцінними скарбами матеріальної та духовної культури. Серед них рельєфно вивищується постать Олександра Мельника — невтомного дослідника наукових скарбів криворізької землі, повного кавалера нагрудного знака «За заслуги перед містом», «Заслужений працівник культури України».

Ювіляр народився 8 липня 1953 р. в с. Дорогиничі Локачинського р-ну Волинської обл. За два роки сім'я переїхала до м. Кривий Ріг. Робота на шахті для його батька тривала недовго й трагічно обірвалась 1957 р. Мати схилила сина до сумлінного навчання й іншої долі в промисловому гіганті — найдовшому місті нашої держави. Олександр здобуває вищу освіту в Криворізькому гірничорудному інституті за фахом «Прикладна геодезія» (1974—1979 рр.), проте літні канікули проводить в археологічних експедиціях Інституту археології АН УРСР. У 1980 р. він пройшов стажування на Республіканських курсах підвищення кваліфікації археологічних кадрів України при ІА АН УРСР.

У 1979 р. починається робота О. О. Мельника в Криворізькому історико-краєзнавчому музеї на посаді молодшого наукового співробітника. При музеї створюється археологічна експедиція, враховуючи насиченість міста курганами та іншими об'єктами археології. Із 1983 р. він очолює археологічний загін, а за два роки стає керівником експедиції (1985—1992 рр.). За безпосередньої участю головного археолога великого міста розкопано 90 давніх могил, де виявлено понад 500 різночасових поховань, а також проведено розкопки на площах 12 поселень, переважно бронзової доби.

Дослідника відзначає висока якість розкопок і точність фіксації досліджених об'єктів, чому сприяє вища геодезична освіта. Документація розкопок оформлена у вигляді наукових звітів та передана до Наукового архіву Інституту археології НАН України, а відкриті матеріали прикрашають експозицію та поповнюють фонди Криворізького історико-краєзнавчого музею. Досягнуті результати регулярно публікуються та широко висвітлюються в засобах масової інформації.

Серед найвагоміших результатів розкопок О. О. Мельника — найбільший на теренах нашої держави курган бронзової доби Царева Могила в м. Кривий Ріг (висота — 12 м, діаметр — 106,5 × 98 м). Копати його почав ще В. І. Гошкевич у 1907—1908 рр., а завершив 1985 р. Ювіляр, здійснивши сукупну публікацію пам'ятки. Йому вдалося знайти, зафіксувати та музеєфікувати бронзоліварну піч в кургані I групи «Рядові могили» в рідному місті. У розкопі, поруч зі знесеним пам'ятником «вождю» О. О. Мельник виявив фундамент першої церкви Кривого Рогу, поглибивши дату його заснування знахідкою монети. Тепер цей розкоп засклений та музеєфікований.

Якісну зміну експозиції Міського історико-краєзнавчого музею помітили навіть журналісти: І. Богун «Музей пам'яті замість музею безпам'ятства» (Вестник Кривбасса, 10. 2010. 2007 р.) Змінив О. О. Мельник і центральний у місті парк імені Мершавцева, пере-

візши туди мегалітичний кромлех Валовської Могили з антропоморфними стелами. Тепер у середині магічного кола святкують різні, аж до шлюбних, церемоній. На жаль, співробітники парку не дослухаються до порад ювіляра, поставивши деякі стели головою в землю чи пригвинтивши таблички з анотаціями до грудей інших скульптур. У борні з холодними бездушними вітрями владних структур О. О. Мельник нагадує Дон Кіхота. Всі слухають, кивають головами, й жодної дії на виправлення кричущих вад. А невгамовний дослідник, після десятилітньої судової тяганини, підвіз до музею найбільшу з усіх відомих антропоморфну стелу з Недайводського святилища доби пізньої бронзи (висота — 4,25 м). Він поклав її на спину в сквері навпроти. Тепер слово за містом.

Вражають характеристики, дані ювіляру колегами чи просто шанувальниками: «людина-енциклопедія», «подвижник музейної спра-

ви в Кривбасі», «Учитель археології», «помічник краєзнавців», «друг бібліотеки», «Шаман», «на таких світ тримається», «криворізькі Індіана Джонс та Лара Крофт». Про останню детальніше. У житті це професійний археолог І. О. Стеблина, учениця корифейки січеславської археології І. Ф. Ковальнової. Саме І. О. Стеблина є упорядником ювілейної збірки «Літописець Криворіжжя», щойно виданої на пошану О. О. Мельника. З неї вибрані характеристики археолога, наведені вище. Їхній тандем плідно працює вже майже 40 років, видавши матеріали розкопок на Криворіжжі за останні 60 років: О. О. Мельник, І. О. Стеблина «Кургани Криворіжжя», 2012; «Ямна культура середньої течії Інгульця», 2013 та низка інших.

Зичимо Ювілярові міцного здоров'я та на снаги в боротьбі з вітрами!

В. В. Отрощенко